

ÚRSKURÐUR
ÁFRÝJUNARNEFNDAR NEYTENDAMÁLA

MÁL NR. 6/2010

1. Kæra Avant hf. á ákvörðun Neytendastofu [nr. 21/2010](#).

1. Þann 16. júlí 2010 er tekið fyrir mál áfrýjunarnefndar neytendamála nr. 6/2010: Kæra Avant hf. á ákvörðun Neytendastofu nr. 21/2010 frá 28. apríl 2010. Í málinu úrskurða Eiríkur Jónsson, Egill Heiðar Gíslason og Eyvindur G. Gunnarsson.
2. Með kæru, dags. 18. maí 2010, hefur kærandi kært til áfrýjunarnefndar neytendamála ákvörðun Neytendastofu nr. 21/2010 frá 28. apríl 2010, um að kærandi hafi brotið gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um neytendalán nr. 121/1994, með því að tilgreina ekki í skilmálum bílasamnings í íslenskum krónum með hvaða hætti vextir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Með vísan til 26. gr. laga nr. 121/1994 bannaði Neytendastofa kæranda í bílasamningum við neytendur í íslenskum krónum að notast við skilmála um að ársvexti skuli greiða samkvæmt gildandi vaxtaskrá kæranda á hverjum tíma. Kærandi krefst þess að ákvörðunin verði felld úr gildi.
3. Kæruheimild er í 2. mgr. 4. gr. laga um Neytendastofu og talsmann neytenda nr. 62/2005, sbr. 1. mgr. 25. gr. laga um neytendalán nr. 121/1994, sbr. 4. mgr. 4. gr. laga um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu nr. 57/2005.

MÁLAVEXTIR

4. Með bréfi, dags. 17. apríl 2009, leitaði neytandi til Neytendastofu vegna bílaláns sem hann tók hjá kæranda árið 2007 vegna kaupa á bifreið hjá Brimborg hf. Lánið var í íslenskum krónum, bundið vísitölu neysluverðs og um vexti sagði í 2. gr. veðskuldabréfsins: „Skuldari skuldbindur sig til að greiða tilgreinda ársvexti, sem skulu vera vextir samkv. gildandi vaxtaskrá AVANT hf. um bílalán, eins og hún er á hverjum tíma fyrir verðtryggð skuldabréf.“ Ofarlega í veðskuldabréfinu sagði: „Vextir nú 7,25%“.
5. Í bréfi neytandans til Neytendastofu kemur fram að gengið hafi verið frá skuldabréfinu af sölumanni Brimborgar hf. f.h. kæranda. Neytandanum hafi verið sagt að breytilegir vextir fylgdu breytingum á stýrivaxtaákvörðunum Seðlabanka Íslands þó svo að í samningnum væri ekki beint vísað í það. Þegar lánið hafi verið tekið hafi stýrivextir Seðlabankans verið 13,3% og vaxtamunurinn því 6,05%. Er líða hafi farið á árið 2008 hafi neytandanum fundist að ekki væri samhljómur á milli breytinga á stýrivöxtum Seðlabankans og vöxtum kæranda. Hann hafi þá hringt í kæranda en verið tjáð að vaxtabreytingarnar fylgdu stýrivöxtunum. Þegar hann hafi vakið athygli á því að það stemmdi ekki, hafi honum verið bent á að hafa samband við lánasérfræðing kæranda. Lánasérfræðingurinn hafi tjáð honum að markaðsdeild kæranda væri með vitneskju um

Þetta og gæti skýrt þetta fyrir honum. Kærandi myndi hafa samband við hann. Í byrjun september 2008 hafi neytandinn svo náð sambandi við markaðsstjóra kæranda (að því að neytandann minnti) og hann lofað sér að senda bréf þar sem málið væri skýrt út. Engin slík skýring hefði hins vegar borist.

6. Í bréfinu til Neytendastofu rekur neytandinn næst að í apríl 2009 hafi hann af tilviljun verið að lesa lög um neytendalán nr. 121/1994 og rekið augun í 9. gr. laganna, þar sem m.a. komi fram að ef aðilar semji um breytilega vexti skuli tilgreint „með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“. Er honum hafi orðið ljóst að lánasamningurinn uppfyllti ekki þetta skilyrði hafi hann haft samband við kæranda, ítrekað mál sitt og vísað í lögina. Hafi honum þá verið tjáð að lögmaður kæranda myndi hafa samband við hann samdægurs. Ekkert hafi hins vegar enn heyrst frá kæranda. Samkvæmt 26. gr. laga nr. 121/1994 sé Neytendastofa eftirlitsaðili með lögunum og í ljósi þess hafi neytandinn ákveðið að senda mál sitt til umfjöllunar, ákvörðunar og aðgerða stofnunarinnar, sérstaklega þar sem ljóst sé að mun fleiri en hann hafi hag af því að málið verði til lykta leitt.
7. Með bréfi, dags. 5. október 2009, kynnti Neytendastofa kæranda framkomið erindi og óskaði eftir skýringum eða athugasemdum hans við það. Þar kom fram að í erindi neytandans væri vísað til 9. gr. laga nr. 121/1994 en að mati Neytendastofu gæti 6. gr. laganna einnig komið til álita. Þá vakti stofnunin sérstaka athygli á ákvörðun Neytendastofu nr. 6/2009 frá 12. mars 2009 og úrskurði áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009).
8. Svar barst með bréfi lögmanns kæranda, dags. 15. október 2009. Þar er því í fyrsta lagi hafnað að niðurstaðan í ákvörðun Neytendastofu nr. 6/2009 frá 12. mars 2009 og úrskurði áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009) skuli lögð til grundvallar þessu álitaefni. Í fyrsta lagi þar sem það mál hafi varðað skilmála erlends láns en ekki lánaskilmála í íslenskum krónum. Í öðru lagi hafi fjármálafyrirtækið í því máli ekki sett fram öll viðeigandi rök sem máli skipti við úrlausnina á ágreiningnum hér. Í bréfinu er ýmsum sjónarmiðum kæranda síðan komið á framfæri, sem nú verða rakin. Í fyrsta lagi séu skilmálar kæranda í samræmi við venjubundna framkvæmd á sambærilegum lánum íslenskra banka og fjármögnunarfyrirtækja og því séu atvik önnur en í áður nefndum úrskurði áfrýjunarnefndar neytendamála. Almenn framkvæmd á framsetningu vaxtakjara í lánsamningum í íslenskum krónum hljóti að vega þungt við mat á því hvort skilmálar greini með fullnægjandi hætti frá þeim aðstæðum sem áhrif hafa á vaxtabreytingar.
9. Í öðru lagi verði ekki ráðið af 9. gr. laga nr. 121/1994 að þess sé fortakslaust krafist að upplýst sé með skriflegum hætti í lánasamningnum um það við hvaða aðstæður vextir geti breyst. Þá sé óljóst í lögunum hversu nákvæm útlistun þurfi að vera á þeim aðstæðum sem varðað geti breytingar á vöxtum. Hljóti það að fara eftir atvikum hverju sinni hversu ítarlega þurfi að greina frá slíkum aðstæðum. Kærandi telji nægjanlegt að gerð sé munnleg grein fyrir vaxtabreytingarástæðum þegar samið sé um lánið. Það helgist m.a. af samkeppnisástæðum. Ef hver og einn lánveitandi myndi skýra frá því út í hörgul með skriflegum hætti við hvaða aðstæður vaxtabreytingar kunni að verða, sé hætt við að litið yrði á slíkt sem ólöglegt samráð í skilningi samkeppnislaga nr. 44/2005, sbr. 10., 12. og 41. gr. Að minnsta kosti sé ljóst að samkeppni yrði

verulega raskað. Jafnframt hefðu samkeppnisaðilar við slíkar aðstæður aðgang að upplýsingum sem teljast viðskiptaleyndarmál fyrirtækis í skilningi 16. gr. laga nr. 57/2005 en almennt sé óskýlt að veita aðgang að slíkum upplýsingum og þær njóti sérstakrar verndar, eins og oft hafi komið fram í úrlausnum Neytendastofu og áfrýjunarnefndarinnar. Tilgangur laga nr. 121/1994 sé að tryggja aðgang neytandans að upplýsingum um þær almennu ástæður sem leitt geti til vaxtabreytinga en ekki að hleypa neytandanum í viðkvæmar rekstrarupplýsingar sem lúta að fjármögnun fyrirtækja.

10. Í skuldabréfinu og lánaskilmálum sé kveðið á um að vextir skuli vera breytilegir eftir vaxtaskrá kæranda. Skilja verði ákvæði laga nr. 121/1994 svo að lántaki verði við samningsgerðina að bera fram ósk um að vera upplýstur um þær aðstæður sem áhrif kunna að hafa á breytilega vexti. Í ljósi þess að almenn vitneskja sé um að vextir til útlána myndist aðallega af a) grunnvöxtum, b) álagi grunnlánveitanda, c) sérstöku álagi fjármögnunaraðila (kæranda) ofan á a) og b), sé almennt ekki krafist sérstakra útskýringa af hálfu lántakenda á því hvernig vextir í íslenskum krónum séu samsettir. Það heyrir til undantekninga að útskýringa sé krafist sem beri með sér að samsetning á vöxtum sé almennt þekkt á viðkomandi markaði enda byggi kærandi á áralangri og viðurkenndri framkvæmd að þessu leyti. Kærandi telur að lagaskilyrði séu ekki til að beita banni við notkun á vaxtaskilmálum nema því aðeins að lánveitandi hafi áður hafnað tilmælum lántaka um útskýringu á þeim aðstæðum sem breytt geta vöxtum. Engin sönnun liggi fyrir um að kærandi hafi hafnað því að veita umræddar upplýsingar. Raunar megi ráða af erindi lántaka að hann hafi fengið útskýringar en ekki talið þær fullnægjandi. Málið snúist því ekki síst um það hvað teljist vera fullnægjandi útskýring í skilningi 6. og 9. gr. laga nr. 121/1994.
11. Kærandi tekur einnig fram að að því marki sem tilgreining á vaxtabreytingarástæðum kunni að vera ábótavant, megi bæta úr slíkum annmörkum hvenær sem er. Kærandi sé reiðubúinn að upplýsa um þá almennu þætti sem hafa áhrif á vaxtabreytingar á útlánum hans og vísar í því sambandi til annars bréfs sem meðfylgjandi var bréfinu til Neytendastofu. Þar segir: „Breytilegir vextir skv. vaxtaskrá Avant stjórnast af markaðsaðstæðum á fjármálamörkuðum (sem ráða annars vegar millibankavöxtum og hins vegar þeim vaxtakjörum sem Avant nýtur hjá fjármögnunaraðilum sínum, sem saman má kalla grunnvexti) og hins vegar af samkeppnisumhverfi félagsins á bílalánamarkaði hérlandis, sem stýrir því hvert álag Avant ofan á grunnvexti er hverju sinni. Þar sem framangreind atriði eru í eðli sínu afar breytileg telur Avant sig ekki geta gefið nákvæmari lýsingu á vaxtabreytingaaðstæðum breytilegra vaxta en þá sem sett er fram hér að ofan en félagið lýsir sig hér með reiðubúið að setja ofangreinda skýringu inn í vaxtaskrá félagsins sem er aðgengileg viðskiptavinum þess á heimasíðu Avant.“ Kærandi telur að við slíkar aðstæður sé bann við notkun vaxtaskilmálanna (þannig breyttra) brot á meðalhófsreglu stjórnarsýsluréttar, sbr. 12. gr. stjórnarsýslulaga nr. 37/1993, þar sem slík niðurstaða sé óhóflega íþyngjandi og ósanngjörn fyrir kæranda og leiði til gífurlegrar röskunar á stöðu hans í samningssambandinu. Hafa beri í huga að lántaki væri þá að njóta stöðu sem sé umfram þann tilgang sem kveðið sé á um í 9. gr. laga nr. 121/1994.
12. Kærandi tekur einnig fram að hann telji bann einungis réttlætjanlegt í tveimur tilvikum. Í fyrsta lagi ef vaxtabreytingarástæður séu ekki nægjanlega upplýstar þegar þess sé óskað og í öðru lagi

ef vaxtabreytingaraðstæður séu þess eðlis að ekki verði talið sanngjarnt að neytandi hlýti þeim. Hvorugt eigi við í tilviki kæranda. Í ljósi framangreinds sé því hafnað að vaxtaskilmálar kæranda í umræddum lánessamningi brjóti gegn 6. gr., sbr. 9. gr. laga nr. 121/1994. Telji Neytendastofa hins vegar að vaxtaskilmálarnir brjóti gegn tilvitnuðum ákvæðum laganna sé þess krafist að þeir fái að standa svo breyttir sem greinir í framangreindu bréfi. Telji Neytendastofa að ekki séu efni til að fallast á framangreint vilji kærandi lýsa yfir vilja til að leita sáttar við Neytendastofu áður en til annarra aðgerða komi, sbr. 26. gr. laga nr. 121/1994. Er vísað til 12. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993 því til stuðnings.

13. Með bréfi Neytendastofu til neytandans, dags. 24. nóvember 2009, sem lögmaður kæranda fékk afrit af, var tilkynnt að gagnaöflun í málinu væri lokið og málið yrði tekið til ákvörðunar stofnunarinnar.

ÁKVÖRÐUN NEYTENDASTOFU

14. Með ákvörðun Neytendastofu nr. 21/2010 frá 28. apríl 2010 komst stofnunin sem fyrr segir að þeirri niðurstöðu að kærandi hefði brotið gegn 6. og 9. gr. laga um neytendalán nr. 121/1994, með því að tilgreina ekki í skilmálum bílasamnings í íslenskum krónum með hvaða hætti vextir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Með vísan til 26. gr. laga nr. 121/1994 bannaði Neytendastofa kæranda í bílasamningum við neytendur í íslenskum krónum að notast við skilmála um að ársvexti skuli greiða samkvæmt gildandi vaxtaskrá kæranda á hverjum tíma.
15. Í niðurstöðukafla ákvörðunarinnar er tekið fram að með gildistöku laga nr. 121/1994 hafi ákvæði tilskipunar 87/102/EB verið innleidd í íslenskan rétt. Í tilskipuninni sé m.a. fjallað um það að lánessamningar við neytendur skuli vera skriflegir og þar skuli öll meginatriði samningsins koma fram, þ.e. hverjir skuli vera ársvextir og hvaða gjöld falli á lánið á þeim tíma sem gengið sé frá samningnum, svo og við hvaða aðstæður og skilyrði megi breyta þeim. Þá komi fram í aðfararorðum tilskipunarinnar að í lánessamningum ætti ekki víkja frá þeim ákvæðum sem samþykkt séu til framkvæmdar í tilskipuninni eða sem svari til ákvæða hennar, ef það er neytendum í óhag. Því megi ekki setja samningsákvæði þannig fram að farið sé í kringum ákvæði tilskipunarinnar. Að því marki sem ákvæði laga nr. 121/1994 feli í sér innleiðingu tilskipunarinnar verði því litið til tilgangs hennar við túlkun lagaákvæðanna.
16. Ákvæði 6. gr. laga nr. 121/1994 feli í sér innleiðingu ákvæða tilskipunarinnar og þar sé fjallað um þær upplýsingar sem lánveitanda beri að gefa neytanda við gerð lánessamningsins. Þar séu m.a. tilteknir vextir í 3. tölulið. Í ákvörðuninni er efni 9. gr. laganna síðan rakið og tekið fram að samkvæmt ákvæðinu sé aðilum lánessamnings, þrátt fyrir ákvæði 6. gr., heimilt að semja um breytilega vexti að uppfylltum þeim skilyrðum að tilgreint sé hverjir vextir séu á þeim tíma sem upplýsingarnar eru gefnar, með hvaða hætti vextirnir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Hafi lánveitandi ekki veitt lántaka þær upplýsingar sem kveðið sé á um í 6. gr. geti það bakað lánveitanda bótaábyrgð skv. 15. gr. laganna, enda hafi lántaki mátt ætla að lánskjör væru hagstæðari en þau síðar reyndust vera. Tilgangur ákvæðisins sé sá að fá lánveitanda til að

fullnægja upplýsingaskyldu sinni og því sé meginreglan sú að lánveitandi beri afleiðingar af því ef hann fullnægir ekki skyldu sinni skv. 6. gr.

17. Í ákvörðuninni er næst vísað til sjónarmiða kæranda um að þær upplýsingar sem um geti í 9. gr. laga nr. 121/1994 sé heimilt að veita munnlega og eftir samningsgerðina, sem og að lán taki hafi ekki óskað eftir upplýsingunum og ekkert komi í veg fyrir að þær séu veittar eftir samningsgerðina. Síðan tekur Neytendastofa fram að með lögum nr. 121/1994, sem og tilskipuninni sem löggin séu byggð á, sé leitast við að styrkja stöðu neytenda gagnvart lánveitanda við lántökur. Því séu þau skilyrði sett í 5. gr. laganna að lánssamningur sé gerður skriflegur og þar tilgreindar þær upplýsingar sem fram komi í 6. og 8. gr. Tengsl séu á milli ákvæðis 9. gr. og 3. tölul. 1. mgr. 6. gr. og því sé það mat Neytendastofu að upplýsingar um vexti skv. 9. gr., þ.e. með hvaða hætti vextir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir geti breyst, beri að veita skriflega við samningsgerðina. Sú afstaða stofnunarinnar hafi komið fram í ákvörðun hennar nr. 6/2009 frá 12. mars 2009 og verið staðfest í úrskurði áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009).
18. Neytendastofa vísar til 50. málsgreinar úrskurðar áfrýjunarnefndarinnar þar sem segir: „Samkvæmt frumvarpi sem varð að lögum nr. 30/1993, sem eru stofn laga nr. 121/1994, er tilgangur frumvarpsins meðal annars að bæta möguleika lántakenda til að bera saman mismunandi tilboð lánveitenda og þar með gera lántakanda auðveldara að meta hvort hann vill taka lánið. Vandséð er hvernig ná má fram þeim tilgangi nema 9. gr. laganna sé skýrð á þann hátt að orðalagið „... tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“ sé túlkað þannig að lánveitanda sé skylt að upplýsa lántaka um allar breytur sem áhrif hafa til hækkunar eða lækkunar á hlutfalli vaxtanna. Skiptir hér engu máli hvort einhver eða einhverjar af breytunum séu þess eðlis að lán taki geti ekki aflað sér upplýsinga um breytingar á þeim. Þó að vera kunni að hlutfall kjörvaxta ráðist af fleiri atriðum en millibankavöxtum og álagi á þá, breytir það engu um þá skyldu sem 9. gr. laganna leggur á bankann. Hið umþrætta ákvæði lánssamningsins veitir engar leiðbeiningar um það hvaða aðstæður geti leitt til breytinga á vöxtunum. Verður að gera þá kröfu til bankans að hann tilgreini, þannig að ekki sé neinum vafa undirorpið, hverjar þessar aðstæður eru svo lán taki geti með fullnægjandi hætti gert sér grein fyrir hvernig vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast eins og skýrlega er kveðið á um í 9. gr. laga nr. 121/1994. Einungis þannig verður gagnsæi lánskjaranna tryggt.“
19. Með vísan til alls framangreinds geti Neytendastofa ekki fallist á sjónarmið kæranda um að upplýsingarnar séu veittar munnlega eftir samningsgerðina að beiðni lántaka þar um. Með heimild í 26. gr. laga nr. 121/1994 banni stofnunin kæranda notkun samningsskilmála um breytilega vexti án þess að fram komi með hvaða hætti og við hvaða aðstæður vextir séu breytilegir, sbr. 9. gr.

RÖKSTUÐNINGUR KÆRANDA OG ATHUGASEMDIR NEYTENDASTOFU

20. Í kæru, dags. 18. maí 2010, vísar kærandi til framangreinds bréfs síns til Neytendastofu, dags. 15. október 2009, en bendir einnig á nánar tiltekin atriði, sem hér verða rakin. Kærandi tekur fyrst fram að hann byggi á því að tilgreining á vaxtabreytingum með tilvísun í vaxtaskrá kæranda sé

nægjanleg tilgreining í skilningi laga nr. 121/1994. Við skýringu laganna beri að hafa í huga að lögin leggi skyldur á atvinnulánveitendur í samningum við neytendur. Í ljósi þess að lögin séu íþyngjandi fyrir annan aðila samningssambandsins, lánveitandann, verði í samræmi við almennar lögskýringarreglur að beita þrengjandi lögskýringu þegar meta eigi hvort háttsemi fari í bága við lögin.

21. Kærandi rekur næst efni 5. gr. og 1. og 2. mgr. 6. gr. laga nr. 121/1994. Í 2. mgr. 6. gr. sé kveðið á um að lánveitandi skuli „greina neytanda frá“ og „skýra neytanda frá því“ við hvaða aðstæður breytingar á kostnaði, afborgunum eða öðrum lánskjörum geti orðið, ef um það sé samið að breyta megi þessum kostnaðarliðum á lánstímanum. Lögin mæli hins vegar ekki fyrir um það hvernig eða hversu ítarlega greina skuli frá þeim aðstæðum. Í umræddum bílasamningi sé tilgreint að skuldari skuldbindi sig til að greiða tilgreinda ársvexti sem vera skuli vextir skv. gildandi vaxtaskrá kæranda um bílalán eins og hún sé á hverjum tíma fyrir verðtryggð skuldabréf. Vaxtabreytingar hafi svo átt sé stað og þær verið kynntar. Skuldurum hafi staðið til boða allar útskýringar á ástæðum vaxtabreytinga. Kærandi líti svo á að þessi greining á vöxtum sé í samræmi við lög nr. 121/1994.
22. Kærandi rekur næst efni 9. gr. laganna. Af samanburði á 5. og 9. gr. verði ráðið að skylda til að upplýsa um aðstæður sem áhrif geti haft á vexti sé ekki meðal þess sem tilgreina þurfi skriflega í lánessamningi. Ella væri slíkt tekið berum orðum fram í 5. gr. Frá því að lögin voru sett hafi almennt tíðkast að vísa til gildandi vaxta skv. vaxtaskrá fjármálastofnunar, þegar vextir séu breytilegir í lánessamningi. Neytendastofa hafi ekki haft frumkvæði að því að umræddri framkvæmd yrði breytt, eftir því sem best sé vitað. Því megi segja að venjuhelgað sé hvernig framkvæma skuli lögin að þessu leyti. Ástæðan sé enda sú að ekki sé hægt að greina frá því með skýrum tölulegum hætti hvernig vextir kunni að breytast í framtíðinni eða með öðrum hætti gefa lántaka upplýsingar um slíkar aðstæður sem hann geti nýtt sér til að taka upplýstari ákvörðun um lántöku en ella. Slíkar aðstæður séu háðar tiltekinni óvissu, svo sem um grunnvaxtaþróun, framboð lánsfjár á mörkuðum o.fl., sem ekki sé hægt að tilgreina með nákvæmum hætti í lánessamningum. Sem dæmi megi nefna að stýrivextir breytist til hækkunar eða lækkunar, og álag á lánsfé til kæranda geti sætt breytingum með litlum fyrirvara, allt eftir kjörum á fjármálamörkuðum. Þessi áhrif komi fram í vaxtaskrá kæranda hverju sinni en hún sé birt með löglegum hætti á heimasíðu hans, sbr. 6. gr. laga nr. 121/1994, og því sé lögbundinni upplýsingaskyldu sinnt með þeim hætti.
23. Í þessu sambandi tekur kærandi einnig fram að hin kærða ákvörðun hafi ekki í för með sér efnislega breytingu fyrir neytandann. Í núgildandi skilmálum kæranda sé eftirfarandi sagt um vaxtabreytingar: „Vextir bílasamningsins eru breytilegar skv. skilmálum hans og eru nú [] en kjör leigusala á fjármálamörkuðum, almennt ástand fjármálamarkaða og aðstæður á samkeppnismarkaði leigusala stjórna vaxtastigi samningsins hverju sinni.“ Þessi tilvitnun, sem telja verði fullnægja ákvæðum laga nr. 121/1994 sé miðað við forsendur Neytendastofu fyrir ákvörðun sinni, leiði þó ekki til þess að lántaki verði fróðari um vaxtakjörin í framtíðinni, fremur en raunar kærandi sjálfur, sbr. það sem áður segir um breytturnar sem ráða útlánavöxtum kæranda hverju sinni. Tilgangur laga nr. 121/1994 sé að tryggja að neytendur séu upplýstir um alla þætti

sem máli kunna að skipta og það sé gert í bílasamningum kæranda að því marki sem unnt sé. Vandséð sé að unnt sé að gefa ítarlegri upplýsingar í lánsamningi og við samningsgerð en gert sé af hálfu kæranda.

24. Loks bendir kærandi á að lántakinn eigi jafnan þann kost, án sérstakra útgjalda gagnvart kæranda, að greiða bílalánið upp við breytingar á vöxtum, telji hann breytingarnar óhóflegar miðað við markaðstæður eða að upplýsingar um vaxtabreytingaraðstæður séu ófullnægjandi. Með vísan til alls framangreinds og þeirra sjónarmiða sem fram komi í bréfum kæranda til Neytendastofu ítreki kærandi kröfu sína um að hin kærða ákvörðun verði felld úr gildi.
25. Með bréfi, dags. 21. maí 2010, óskaði áfrýjunarnefnd neytendamála eftir afstöðu Neytendastofu til kærunnar. Neytendastofa svaraði með greinargerð, dags. 2. júní 2010, þar sem þess er krafist að hin kærða ákvörðun verði staðfest með vísan til forsendna hennar. Í greinargerðinni kemur fram að Neytendastofa geti ekki fallist á að vísun til vaxtaskrár teljist fullnægjandi skýring á aðstæðum sem leitt geti til breytinga á vöxtum, sbr. 9. gr. laga nr. 121/1994. Vísar stofnunin í því sambandi til ákvörðunar stofnunarinnar nr. 6/2009 frá 12. mars 2009 og úrskurðar áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009).
26. Stofnunin geti ekki heldur fallist á það með kæranda að upplýsingar skv. 9. gr. laganna þurfi ekki að veita skriflega. Lög nr. 121/1994 eigi við um lánsamninga sem gerðir séu í atvinnustarfsemi við neytendur og þeim sé ætlað að jafna samningsstöðu aðilanna með því að tryggja að neytendum séu veittar allar nauðsynlegar upplýsingar um lánið áður en til samningssambands sé stofnað. Samkvæmt 3. tölul. 1. mgr. 6. gr. skuli í lánsamningi veita upplýsingar um vexti og þær upplýsingar vera skriflegar, sbr. 5. gr. Í 9. gr. sé um það fjallað að ef vextir séu breytilegir skuli greina frá því með hvaða hætti og við hvaða aðstæður þeir geti breyst. Ákvæði 3. tölul. 1. mgr. 6. gr. og 9. gr. séu því beintengd og að mati Neytendastofu ótækt að slíta þau úr samhengi hvort við annað. Í 5. gr. og 3. tölul. 1. mgr. 6. gr. sé gerð krafa um að upplýsingar um vexti séu veittar skriflega og í 9. gr. sé gerð frekari krafa um skýringar á vöxtum lánsins. Stofnunin telji því ljóst að upplýsingar skv. 9. gr. skuli samkvæmt ákvæðum laganna veittar skriflega við gerð samningsins.
27. Neytendastofa tekur einnig fram að túlkun stofnunarinnar á 9. gr. í málinu sé í samræmi við túlkun hennar í áðurnefndri ákvörðun stofnunarinnar nr. 6/2009, en í úrskurði áfrýjunarnefndar neytendamála í því máli segi m.a.: „Samkvæmt 25. gr. laganna annast Neytendastofa eftirlit með ákvæðum laganna. Ákvæði laga nr. 57/2005 gilda um úrræði Neytendastofu og málsmeðferð. Ákvörðunum Neytendastofu verður skotið til áfrýjunarnefndar neytendamála, að undanskildum ákvörðunum um dagsektir. Ekki verður hjá því komist að stjórnvöld túlki lagaákvæði á þeim sviðum réttarins sem þeim er falið að hafa eftirlit með. Í þessu sambandi verða stjórnvöld m.a. að horfa til orðalags viðkomandi ákvæðis, undirbúningsgagna með lagafrumvörpum o.fl. atriða. Ákvörðun Neytendastofu átti sér stoð í lögum sem henni bar að túlka eins og ráð er fyrir gert.“ Neytendastofa telji túlkun sína á ákvæðunum því ekki of rúma miðað við orðanna hljóðan og ekki óþarflega íþyngjandi gagnvart kæranda.

28. Vegna sjónarmiða kæranda um þá óvissu sem ríki um aðstæður er ráði vaxtabreytingum tekur Neytendastofa fram að stofnunin hafi ekki gert kröfu til þess að kærandi greini frá því með tölulegum upplýsingum hvernig vextir kunni að breytast í framtíðinni og geri sér grein fyrir að slíkt væri ómögulegt. Í þessu máli, sem og öðrum sambærilegum málum sem stofnunin hafi tekið til meðferðar, hafi hún hins vegar gert kröfu til þess að neytendum séu veittar nægilega skýrar upplýsingar um breytingar á vöxtum til þess að þeir geti við samningsgerðina áttað sig á því hvers eðlis þær aðstæður eru sem breytt geta vöxtum, svo sem hvort um sé að ræða utanaðkomandi aðstæður eða einhliða ákvarðanir lánveitanda. Þá geti neytendur sannreynt ástæður breytinganna þegar til breytinga komi. Leiði breyting á vöxtum t.d. af breytingum á stýrivöxtum geti neytendur aflað sér upplýsinga um stýrivexti og breytingar á þeim.
29. Neytendastofa tekur fram að sú kvörtun sem leiddi til hinnar kærðu ákvörðunar hafi borist stofnuninni frá neytanda með formlegu bréfi. Stofnunin hafi tekið þá ákvörðun að fara með bréfið sem erindi og veita neytandanum stöðu aðila í málinu, enda hafi hann átt hagsmuna að gæta af því. Stofnunin tiki hins vegar ekki ákvarðanir í einkaréttarlegum málum og því hafi niðurstaða málsins verið allsherjarréttarlegs eðlis. Sú ábending kæranda að ákvörðunin hafi ekki í för með sér efnislega breytingu fyrir neytandann hafi því engin áhrif á lögmæti ákvörðunarinnar og gefi ekki ástæðu til að fella hana úr gildi. Ákvörðunin hafi fyrst og fremst forvarnargildi gagnvart nýjum lántakendum hjá kæranda þó kærandi hafi hugsanlega skapað sér bótaábyrgð gagnvart einstökum lántökum, sbr. 15. gr. laganna.
30. Að endingu tekur Neytendastofa fram að í kæru sé vísað til breyttra skilmála kæranda vegna breytilegra vaxta í lánasamningum. Neytendastofa hafi ekki fengið upplýsingar um hinn breytta skilmála fyrr en með kærinni og því hafi stofnunin ekki tekið til efnislegrar meðferðar hvort hann fullnægi skilyrðum laga nr. 121/1994. Að öðru leyti ítrekar Neytendastofa þau rök sem fram koma í hinni kærðu ákvörðun.
31. Með bréfi, dags. 7. júní 2010, var kæranda gefinn kostur á að gera athugasemdir við greinargerð Neytendastofu. Engar athugasemdir bárust innan hins tilgreinda frests. Til að ganga úr skugga um að slíkar athugasemdir hefðu ekki misfarist í pósti sendi áfrýjunarnefnd neytendamála lögmanni kæranda tölvubréf, dags. 9. júlí 2010, þar sem spurst var fyrir um hvort athugasemdir kæranda hefðu verið póstagðar innan frestsins eða hvort afstaða hans hefði orðið sú að tjá sig ekki frekar. Ekkert svar barst við tölvubréfinu og í tölvubréfi, dags. 13. júlí 2010, tilkynnti áfrýjunarnefnd neytendamála lögmanninum að þar sem ekkert svar hefði borist og þar sem liðnar væru þrjár vikur frá því að fresturinn rann út, án þess að athugasemdir hefðu borist í pósti, liti nefndin svo á að kærandi hefði kosið að tjá sig ekki frekar. Málið yrði því tekið til úrskurðar í lok vikunnar.

NIÐURSTAÐA

32. Mál þetta er til komið vegna kvörtunar neytanda yfir skilmálum bílaláns sem hann tók hjá kæranda árið 2007. Lánið var í íslenskum krónum og með breytilegum vöxtum. Um hina breytilegu vexti sagði í skilmálunum: „Skuldari skuldbindur sig til að greiða tilgreinda ársvexti, sem skulu vera vextir samkv. gildandi vataskrá AVANT hf. um bílalán, eins og hún er á hverjum

tíma fyrir verðtryggð skuldabréf.“ Neytendastofa komst að þeirri niðurstöðu í hinni kærðu ákvörðun að kærandi hefði brotið gegn 6. og 9. gr. laga um neytendalán nr. 121/1994 með því að tilgreina ekki í skilmálum sammingsins með hvaða hætti vextir séu breytilegar og við hvaða aðstæður þeir breytist. Þar bannaði stofnunin kæranda, í bílasamningum við neytendur í íslenskum krónum, að notast við skilmála um að ársvexti skuli greiða samkvæmt gildandi vaxtaskrá kæranda á hverjum tíma. Kærandi telur hins vegar að tilgreining sín á vaxtabreytingum hafi uppfyllt kröfur laga nr. 121/1994, líkt og nánar er rakið að framan.

33. Í 5. gr. laga nr. 121/1994 kemur fram að lánsamningur skuli gerður skriflega og fela í sér þær upplýsingar sem tilgreindar séu í 6. og 8. gr. Í 6. gr. eru ýmis atriði talin upp, sem þannig skal tilgreina í lánsamningnum, þar á meðal vextir. Í 9. gr. laganna kemur fram að þótt í lögnum sé kveðið á um að neytandi skuli fá upplýsingar um vexti eða fjárhæðir þar sem vextir séu meðtaldir, sbr. 6. gr., komi það ekki í veg fyrir að aðilar geti samið um að vextir séu að nokkru eða öllu leyti breytilegir. Því næst segir orðrétt: „Skal þá greint frá vöxtum eins og þeir eru á þeim tíma sem upplýsingarnar eru gefnar, tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast.“
34. Kærandi byggir á því að skyldan samkvæmt 9. gr. taki ekki til hins skriflega lánsammings og nægjanlegt sé að gera grein fyrir þessum atriðum munnlega. Á það getur áfrýjunarnefnd neytendamála ekki fallist. Í 6. gr. felst skylda til skriflegrar tilgreiningar á vöxtum í lánsamningum en 9. gr. gefur þann valkost að „samið [sé] um“ breytilega vexti, ef tilgreint sé með hvaða hætti vextirnir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Áfrýjunarnefnd neytendamála telur að þessi ákvæði verði ekki skýrð öðruvísi en svo að sú tilgreining skuli vera í lánsamningum sjálfum, rétt eins og gildir um vaxtakjör endranær. Lögskýringargögn styðja þessa niðurstöðu en þau fela að nokkru leyti í sér tilvísun til sammingsgerðarinnar í umfjöllun um 9. gr. Í þessu sambandi skal og vísað til fyrri úrskurðar áfrýjunarnefndarinnar, þ.e. úrskurðar áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009), þar sem komist var að þeirri niðurstöðu að brotið hefði verið gegn 9. gr. með því að tilgreina ekki í lánsamningi þau atriði sem þar er mælt fyrir um. Áfrýjunarnefnd neytendamála getur ekki heldur fallist á að slík tilgreining sé háð því að neytandinn beri fram ósk um að verða upplýstur um þessi atriði, enda mæla jafnt 6. og 9. gr. berum orðum fyrir um skyldu.
35. Kemur þá til athugunar hvort tilgreiningin eins og hún er sett fram í hinum skriflegu skilmálum uppfylli kröfur 9. gr., þ.e. hvort þar sé „greint frá vöxtum eins og þeir eru á þeim tíma sem upplýsingarnar eru gefnar“ og tilgreint „með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“. Óumdeilt er að fyrri skilyrðið er uppfyllt enda kom fram í umræddu veðskuldabréfi að „Vextir nú“ væru „7,25%“. Deilan snýst hins vegar um hvort síðarnefnda skilyrðið hafi verið uppfyllt, með því orðalagi skilmálanna að vextirnir skuli vera „samkv. gildandi vaxtaskrá AVANT hf. um bílalán, eins og hún er á hverjum tíma fyrir verðtryggð skuldabréf“. Áfrýjunarnefnd neytendamála fellst ekki á það með kæranda að skilmálarnir uppfylli þetta síðarnefnda skilyrði. Um þær kröfur sem áfrýjunarnefnd neytendamála álitur felast í lögnum að þessu leyti má að verulegu leyti vísa til áður nefnds úrskurðar

áfrýjunarnefndar neytendamála 25. september 2009 (6/2009). Þótt úrskurðurinn hafi varðað annars konar tegund láns, þá fjallaði hann að ýmsu leyti með almennum hætti um þær kröfur sem leiða má af 9. gr.

36. Í úrskurðinum var tekið fram að samkvæmt frumvarpi því sem varð að lögum nr. 30/1993, sem eru stofn laga nr. 121/1994, hafi tilgangur frumvarpsins meðal annars verið að bæta möguleika neytanda til að bera saman mismunandi tilboð lánveitenda og þar með gera honum auðveldara að meta hvort hann vilji taka lánið. Vandséð sé hvernig ná megi fram þeim tilgangi nema 9. gr. laganna sé skýrð á þann hátt að orðalagið „tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“ sé túlkað þannig að lánveitanda sé skylt að upplýsa neytanda um allar breytur sem áhrif hafa til hækkunar eða lækkunar á hlutfalli vaxtanna. Skipti þar engu máli hvort einhver eða einhverjar af breytunum séu þess eðlis að neytandi geti ekki aflað sér upplýsinga um breytingar á þeim. Gera verði þá kröfu til lánveitanda að hann tilgreini, þannig að ekki sé neinum vafa undirorpið, hverjar þær aðstæður séu sem leitt geti til breytinga á vöxtunum svo neytandinn geti með fullnægjandi hætti gert sér grein fyrir hvernig vextirnir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist eins og skýrlega sé kveðið á um í 9. gr. laga nr. 121/1994. Einungis þannig verði gagnsæi lánskjaranna tryggt.
37. Þegar horft er til skilmála þess láns sem hér er til umfjöllunar er ljóst að hann felur kæranda í reynd algjört sjálfðæmi um það hverjir vextirnir skuli vera. Hann lýsir því einfaldlega yfir að vextirnir skuli vera samkvæmt gildandi vaxtaskrá kæranda á hverjum tíma, en nefnir að engu leyti hvaða aðstæður geti ráðið breytingu þeirrar vaxtaskrár, né útskýrir vaxtabreytingarnar frekar eða markar þeim nokkurn annan ramma. Áfrýjunarnefnd neytendamála telur ófært að skilja 9. gr. þannig að einföld tilvísun til vaxtaskrár kæranda, án nokkurra frekari útskýringa, uppfylli hið skýra skilyrði ákvæðisins um að tilgreint sé „með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“.
38. Kærandi vísar til þeirra erfiðleika sem séu uppi við nákvæmari tilgreiningu, þ.e. að ekki sé hægt að greina frá því með skýrum tölulegum hætti hvernig vextir kunni að breytast í framtíðinni. Óhætt er taka undir það að í reynd er ómögulegt að veita nákvæmar tölulegar upplýsingar um það hvernig vextir kunni að breytast í framtíðinni. Þeir erfiðleikar veita hins vegar enga heimild til þess að sleppa því að tilgreina þær aðstæður sem áhrif hafa á vexti. Þeim aðstæðum má vel lýsa í skilmálum lánsins, þótt nákvæmar tölulegar upplýsingar verði ekki settar fram. Slíkt ber lánveitanda að gera þannig að ekki sé neinum vafa undirorpið hverjar þær aðstæður séu sem leitt geti til breytinga á vöxtunum, svo neytandinn geti með fullnægjandi hætti gert sér grein fyrir hvernig vextirnir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast. Þannig getur neytandinn jafnframt sannreynt ástæður breytinganna þegar til þeirra kemur. Þar sem umræddur skilmáli kæranda felur enga slíka tilgreiningu í sér, heldur vísar einfaldlega til gildandi vaxtaskrár kæranda á hverjum tíma, brýtur hann sem fyrr segir gegn 9. gr. laga nr. 121/1994.

39. Í bréfi sínu til Neytendastofu tekur kærandi fram að hann megi hvenær sem er bæta úr skorti á slíkri tilgreiningu og hann sé reiðubúinn til að upplýsa um þá almennu þætti sem hafi áhrif á vaxtabreytingar á útlánnum. Í kæru vísar hann jafnframt meðal annars til nógildandi skilmála sinna. Vegna þessa er nauðsynlegt að taka fram að hverju hin kærða ákvörðun laut og þ.a.l. að hverju þessi úrskurður lýtur. Málið kom til vegna kvörtunar tiltekins neytanda yfir skilmálum bílaláns sem hann tók hjá kæranda árið 2007. Neytendastofa komst að þeirri niðurstöðu að kærandi hefði brotið gegn 6. og 9. gr. laga nr. 121/1994 með því að tilgreina ekki í skilmálum samningsins með hvaða hætti vextir væru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Þá bannaði stofnunin kæranda, í bílasamningum við neytendur í íslenskum krónum, að notast við skilmála um að ársvexti skuli greiða samkvæmt gildandi vaxtaskrá kæranda á hverjum tíma. Áfrýjunarnefnd neytendamála fellst í þessum úrskurði á umrædda niðurstöðu um að kærandi hafi brotið gegn lögum nr. 121/1994 við samningsgerðina og að skilmálar sem þessir skuli bannaðir. Síðari upplýsingagjöf kæranda um forsendur vaxtabreytinga getur vitanlega ekki breytt þeirri niðurstöðu að brotið var gegn 9. gr. við samningsgerðina. Þá getur hún ekki breytt því að bannað sé að nota hina óheimilu samningsskilmála. Af sömu ástæðu geta nógildandi samningsskilmálar engu breytt um niðurstöðu ákvörðunar Neytendastofu, enda hefur stofnunin ekki tekið afstöðu til þeirra, fremur en síðari upplýsingagjafar kæranda.
40. Í bréfi sínu til Neytendastofu vísaði kærandi m.a. til meðalhófsreglu stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Áfrýjunarnefnd neytendamála telur ákvörðun Neytendastofu í samræmi við meðalhófsregluna, en ákvörðunin fól í sér yfirlýsingu um brot og bann við notkun hinna ólögmetu skilmála en ekki beitingu viðurlaga. Samkvæmt öllu framansögðu ber að staðfesta hina kærðu ákvörðun.

ÚRSKURÐARORÐ:

Hin kærða ákvörðun er staðfest.

Eiríkur Jónsson

Egill Heiðar Gíslason

Eyvindur G. Gunnarsson